

Бруслик О. Ю.,

аспірант кафедри державного будівництва
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

АКТИ ПРО ПАРЛАМЕНТ 1911 ТА 1949 РОКІВ: ЇХ ЗНАЧЕННЯ ТА ВПЛИВ НА КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ПАРЛАМЕНТУ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

Анотація. У статті досліджено положення Актів про Парламент 1911 та 1949 років і проаналізовано їх вплив на конституційно-правовий статус Парламенту Великобританії. Прослідковано практику застосування цих статутів. Детально досліджено рішення в справі Джексона, у якому Апеляційним комітетом Палати лордів у межах розгляду питання про чинність Акта про повноваження 2004 року було надано конституційно-правову оцінку Актів про Парламент 1911 та 1949 років.

Ключові слова: Акти про Парламент 1911 та 1949 років, Акт про повноваження 2004 року, справа Джексона, Апеляційний комітет Палати лордів, прецедент, альтернативний механізм прийняття законів.

Постановка проблеми. Часте застосування на практиці законодавчої процедури прийняття біллів, яку встановлено Актом про Парламент 1911 року з відповідними змінами 1949 року, зумовило необхідність правової оцінки цих статутів. Якщо раніше це питання обговорювалось лише в академічних колах, то в 2005 році своє слово в цьому питанні сказав британський суд. Актуальність статті обумовлюється тим, що у вітчизняній правовій науці досі не здійснено аналіз Актів про Парламент 1911 та 1949 років, не визначено їх вплив на конституційно-правовий статус Парламенту Великобританії з огляду на рішення Апеляційного комітету Палати лордів у справі Джексона.

Ступінь розробленості проблеми. Зазначена проблематика стала важливою темою наукового дискурсу в британській правовій спільноті. Так, дослідженнями в цій сфері займалися Н. Барбер, В. Богданор, В. Вейд, Дж. Голдсуорсі, А. Дайсі, М. Елліот, П. Елефтеріадіс, Е. Форсайт та інші науковці.

Тому **метою статті** є не лише провести аналіз зазначеної проблематики, а й привернути увагу вітчизняної наукової спільноти до специфіки конституційного процесу трансформації статусу Парламенту Великобританії під впливом положень статутного й прецедентного права.

Виклад основного матеріалу. Акт про Парламент 1911 року було прийнято Парламентом Великобританії 18 серпня 1911 року. Задля повноти викладу матеріалу вважаємо за доцільне коротко зупинитись на основних положеннях цього статуту. У преамбулі Акта про Парламент зазначається, що цей закон приймається, оскільки «необхідно вжити заходів для врегулювання відносин між двома палатами Парламенту, адже далі є намір замінити Палату лордів, яка нині існує, іншою палатою, що формується на народній, а не спадковій основі, проте така заміна не може негайно бути введена в дію» [1]. Сутнісно цей акт стосувався таких трьох питань:

1) ліквідації права вето Палати лордів щодо фінансових біллів. У ст. 1(1) Акта про Парламент 1911 року проголошено: «Якщо фінансовий закон, прийнятий Палатою громад і надісланий до Палати лордів принаймні за місяць до закінчення

сесії, не буде прийнятий без поправок Палатою лордів упродовж місяця після вказаного надіслання, то цей закон, якщо не слідуватиме інше рішення Палати громад, буде поданий Його Величності та за виявленням королівського схвалення стане Актом Парламенту, хоча Палата лордів його й не прийняла» [1];

2) встановлення права дворічного суспензійного вето Палати лордів щодо нефінансових біллів. У ст. 2(1) Акта про Парламент 1911 року зазначається: «Якщо публічний закон (який не є фінансовим законом і не збільшує термін повноважень Парламенту поза межі 5 років) буде прийнятий Палатою громад у трьох послідовних сесіях (Парламенту того ж скликання чи ні) та, надісланий до Палати лордів шоразу принаймні за місяць до завершення сесії, буде цією Палатою відхилений у кожній із цих трьох сесій, то цей закон, як тільки він буде відхилений втретє Палатою лордів і якщо не буде прийнято інше рішення Палати громад, буде представлений Його Величності та, коли буде виявлено королівське схвалення, стане Актом Парламенту, незважаючи на відсутність згоди Палати лордів. Однак для застосування цього припису має пройти 2 роки між датою другого читання згаданого закону в першій із названих сесій Палати громад і датою його прийняття тією ж Палатою в третій із цих сесій» [1];

3) обмеження максимального строку повноважень Парламенту одного скликання, згідно зі ст. 7 Акта про Парламент 1911 року, 5 роками замість 7, які були визначені Актом про семирічну легіслатуру 1715 року [2].

Прийнявши цей документ, Парламент фактично поставив під сумнів низку теоретичних положень конституційного принципу парламентського верховенства. Зокрема, серед британських конституціоналістів виникло питання про суб'єкту ідентифікацію органу, якому належить законодавче верховенство. А. Дайсі підкреслював, що верховенство в законодавчій сфері належить британському Парламенту, який науковцем було ідентифіковано як трьохелементний інститут, складовими частинами якого є король, Палата лордів і Палата громад. Відомий британський конституціоналіст підкреслював: «Ці три частини, які діють спільно й вдало визначаються висловом «король у Парламенті» (*«the King in Parliament»*), і складають Парламент» [3, с. 45–46].

На противагу цьому підходу внаслідок прийняття Акта про Парламент 1911 року деякі британські науковці почали стверджувати, що верховенство в законодавчій сфері після цього належить королю та громадам. Восьме видання книги «Основи державного права Англії. Введення у вивчення англійської конституції» А. Дайсі готував у 1914 році, тобто після прийняття Акта про Парламент 1911 року. Тому природно, що у введінні до нового видання А. Дайсі проаналізував вплив цього акта на зміст парламентського верховенства, зазначивши при цьому: «Є досить спірним припущення, наче Акт про Парламент трансформував парламентське верховенство у верховенство короля

й Палати громад. Кращою думкою із цього приводу є те, що суверенітет залишається в короля та двох палат Парламенту. Підстави для подібної позиції дає, по-перше, той факт, що король і дві палати, діючи спільно, можуть видавати чи відмінити будь-який закон без будь-яких порушень Акта про Парламент. По-друге, Палата лордів хоч і не може насправді перешкодити прийняттю Палатою громад на підставі Акта про Парламент будь-якої зміни в конституцію за умови, що остання завжди буде дотримуватись вимог Акта про Парламент, проте здатна, доки цей Акт залишається чинним, заборонити прийняття будь-якого акта, ефективність якого залежить від його прийняття без затримки. Тому правильним юридичним висновком про дійсний стан справ буде те, що верховенство залишається в Парламенту, тобто в короля й двох палат, які діють разом. При цьому варто відзначити, що Акт про Парламент величезною мірою збільшив частку верховенства, яким володіла Палата громад, і значно зменшив його частку, що належить Палаті лордів» [4, с. 42].

Незважаючи на те, що прийняття Акта про Парламент 1911 року внесло важливі зміни до Конституції Великої Британії, юридичний аналіз цього закону не зміг зумовити трансформацію теоретичного розуміння принципу верховенства Парламенту. На основі процедури, яка передбачається Актом про Парламент 1911 року, було прийнято три закони: 1) Акт про управління Ірландією [5], який у юридичній літературі більш відомий як Третій ірландський білл про самоуправління; 2) Акт про уельську церкву [6], відповідно до якого англійську уельську церкву було від'єднано від держави; 3) Акт про Парламент 1949 року [7].

Останній документ у контексті нашого дослідження є найбільш цікавим, оскільки цим законом було внесено зміни в Акт про Парламент 1911 року. Головною метою Акта про Парламент 1949 року стало ще більше обмеження законодавчої функції Палати лордів шляхом заміни строків відкладального вето. Відповідно до ст. 1 Акта Про парламент 1949 року строк суспензійного вето Палати лордів змінюється з трьох сесій і 2 років на дві сесії та 1 рік відповідно. У розглядуваному аспекті важливе значення має не лише зміст Акта про Парламент 1949 року, а й процедура його прийняття. Цей закон прийнято, як уже зазначалось, на основі процедури, передбаченої Актом про Парламент 1911 року, та було затверджено Палатою громад і королевою, тоді як Палата лордів проголосувала проти цього акта. Однак специфічність ситуації полягає в тому, що Акт про Парламент 1949 року не лише був прийнятий на основі Акта про Парламент 1911 року, а й вніс у нього суттєві зміни конституційного характеру. При цьому відповідно до ст. 2 Акта про Парламент 1949 року цей документ та Акт про Парламент 1911 року «може тлумачитись як один, вони можуть іменуватись разом як Акти про Парламент 1911 та 1949 років» [7].

Контраверсійний характер змін, які було внесено в британську конституцію Актами про Парламент 1911 та 1949 років, дає підстави низці науковців говорити про актуальність перегляду ортодоксальної концепції парламентського верховенства А. Дайсі. Саме цей акт дав поштовх для британських конституціоналістів нової генерації в напрямі наукових розробок задля уточнення змісту розглядуваного конституційного принципу. При цьому варто відзначити, що тривалий час суди не давали оцінку правовій природі Актів про Парламент 1911 та 1949 років і, як наслідок, принципу верховенства Парламенту в нових умовах. Однак практика застосування цих законів привела до того, що перед судом подібне завдання було поставлено.

Процедура прийняття законів, встановлена Актами про Парламент 1911 та 1949 років, тривалий час не використовувалась на практиці, саме тому обговорення впливу цих актів на зміст парламентського верховенства перебувало переважно в теоретичній площині. Уперше цю процедуру було використано лише в 1991 році, коли було прийнято Білл про військові злочини. Загалом ця процедура прийняття актів використовувалась Парламентом лише в чотирьох випадках, коли було прийнято такі закони: Акт про військові злочини 1991 року [8], Акт про європейські парламентські вибори 1999 року [9], Акт про сексуальні злочини (поправки) 2000 року [10], Акт про полювання 2004 року [11]. Кожен із наведених законів був значною мірою резонансним і дискусійним. Про це свідчить їх прийняття за процедурою, що передбачена Актами про Парламент 1911 та 1949 років. У цьому контексті варто підкреслити, що саме прийняття Акта про полювання 2004 року спровокувало суттєві академічні дискусії й судовий розгляд, предметом якого стала правомірність прийняття Акта про Парламент 1949 року без згоди Палати лордів. Резонансність Акта про полювання, таким чином, викликана декількома факторами.

По-перше, фактично за 50 років дії Акта про Парламент 1911 року зі змінами 1949 року передбачену ним процедуру прийняття законів було застосовано лише одного разу – у 1991 році. Однак після приходу реформаторського лейбористського уряду Т. Блера до влади в 1997 році цей документ за 5 років було використано тричі. Якщо раніше про наслідки застосування процедури, передбаченої Актами про Парламент 1911 та 1949 років, говорили здебільшого в наукових колах, то активне його використання на практиці спровокувало серед головних політичних акторів дискусії про сутність конституційного принципу верховенства Парламенту та напрями подальшого розвитку права.

По-друге, до прийняття Акта про полювання всі закони, які розглядалися відповідно до процедури, передбаченої Актами про Парламент 1911 та 1949 років, мали суспільно значущий характер і приймалися без підтримки лордів, що свідчило про зменшення впливу верхньої Палати на функціонування Парламенту. Акт про полювання, з одного боку, був прийнятий в обхід Палати лордів, а з іншого – його дія фактично спрямовувалась проти самих лордів. Саме ці два фактори, реальне практичне обмеження впливу Палати лордів на діяльність Парламенту та прийняття Палатою громад без згоди верхньої палати Парламенту актів, спрямованих проти інтересів лордів, спровокувало останніх опосередковано виступити з конституційним захистом своїх прав на здійснення законодавчої функції Вестмінстера.

Чому ж Акт про полювання 2004 року [11] викликав важливий для нашого дослідження конституційний спір? Які наслідки має останній? Цей закон було прийнято Парламентом Великої Британії 18 листопада 2004 року. Він набрав чинності, відповідно до ст. 15 цього акта, 18 лютого 2005 року. Повна назва цього закону більш зрозуміло відображає його сутність: «Акт, що встановлює положення про полювання із собаками на диких ссавців, який забороняє полювання на зайця з гончими, і для пов'язаних із цим цілей». Стаття 1 цього закону передбачає: «Особа вчиняє правопорушення, коли полює із собаками на диких ссавців, якщо її полювання не є захищеним привілеєм». Відповідно до ст. 6 цього акта особа, яку буде визнано винною в порушенні цього закону, має сплатити штраф у розмірі 5 тисяч фунтів стерлінгів. Стаття 7 передбачає: «Констебль може заарештувати без ордера особу, яка викликає в нього

обґрунтовані підозри в тому, що вона бере участь у полюванні із собаками на диких тварин» [11]. Такими є головні положення цього закону.

Акт про полювання було прийнято Парламентом за ініціативою лейбористської партії, яка в маніфестах до виборчої кампанії 1997 [12] та 2001 [13] років обіцяла забезпечити більш ефективний захист дикої природи, у тому числі шляхом ініціювання законодавчої заборони на полювання із собаками. Ідея прийняття Акта про полювання відразу отримала спротив лордів, що спричинено декількома обставинами. Насамперед, полювання із собаками є одвічним хобі земельної аристократії, що не лише дозволяло цікаво проводити дозвілля, а й забезпечувало суттєві прибутки. Велика частина ленд-лордів прямо або опосередковано тримає бізнес, пов'язаний із полюванням. Тому Палата лордів розцінила прийняття Акта про полювання не лише як черговий приклад обмеження своєї законодавчої компетенції, а й як спробу Громад «залізти до лордів у кишеню».

Тому представники земельної аристократії, які засідають у Палаті лордів, підтримали ініціативу «Альянсу сільської місцевості» [14] – організації, що відстоює інтереси сільського населення, яке займається бізнесом, пов'язаним із дикою природою (полюванням, рибалкою), з подачі позову до суду щодо визнання Акта про полювання 2004 року недійсним. Позивачами в справі виступили голова «Альянсу сільської місцевості» Дж. Джексон, П. Мартін, Х. Хьюз. Оскільки в позовній заяві першим стояло ім'я Дж. Джексона, то цей судовий спір отримав назву «Джексон та інші (позивачі) проти генерального аторнея Її Величності (відповідач)» («*Jackson and others (Appellants) v. Her Majesty's Attorney General (Respondent)*»). Цей позов було розглянуто трьома судами. Адміністративний суд Відділення Королівської Лави Високого суду правосуддя як суд першої інстанції виніс рішення в справі 28 січня 2005 року [15]. Скаргу позивачів на рішення суду першої інстанції 8 лютого 2005 року розглянув Апеляційний суд Верховного суду (у цивільних справах) і виніс своє рішення від 16 лютого 2005 року [16]. Вважаємо недоцільним детально розглядати зазначені рішення судів, оскільки систему аргументації, запропоновану в них, було повторено (з деякими змінами) під час апеляційного розгляду справи в Палаті лордів – найвищій судовій інстанції Сполученого Королівства до моменту проведення Конституційної реформи 2005 року.

Апеляційний комітет Палати лордів розглянув справу Джексона 13 та 14 червня 2005 року. Складність і виняткову важливість цієї справи демонструють дві процесуальні обставини: 1) рішення було винесено через 3 місяці після проведення слухань у справі – 13 жовтня 2005 року [17]; 2) традиційно Апеляційний комітет Палати лордів розглядав справи в складі 5 з 12 лордів-суддів, а справу Джексона розглядали 9 його членів: лорд Бінгем (*Lord Bingham of Cornhill*), лорд Ніколлс Біркенхед (*Lord Nicholls of Birkenhead*), лорд Стейн (*Lord Steyn*), лорд Хоуп Крейгхед (*Lord Hope of Craighead*), лорд Роджер Ерлсферрі (*Lord Rodger of Earlsferry*), лорд Уолкер Гестінгторп (*Lord Walker of Gestingthorpe*), баронеса Хейл Річмонд (*Baroness Hale of Richmond*), лорд Карсвел (*Lord Carswell*), лорд Браун (*Lord Brown of Eaton-under-Heywood*).

У зв'язку з розглядом справи Джексона перед Палатою лордів постала низка конституційно-правових питань, які вдало визначив лорд Стейн. Виступаючи на засіданні Апеляційного комітету, у § 73 він зазначив: «Центральне питання цієї апеляції полягає в тому, чи є Акт про полювання 2004 року справді

Актом Парламенту. Важливо із самого початку пояснити, про що ця апеляція та що стоїть за предметом спору, представленим перед Палатою. Очевидною є відмінність між двома питаннями: що парламент може зробити за допомогою законодавства та якими мають бути конституюючі елементи Парламенту, щоб законодавствувати. Перше питання зачіпає сферу верховенства або суверенітету Парламенту» [17].

Позивачі, яких у Палаті лордів представляли барістери однієї з найбільших елітних юридичних фірм світу «Аллен та Овері» [18], вимагали від Апеляційного комітету Палати лордів як найвищого апеляційного суду визнати, що Акт про Парламент 1949 року не є законодавчим актом Парламенту та не має юридичної сили, а тому й Акт про полювання, що прийнятий відповідно до процедури, передбаченої Актами про Парламент 1911 та 1949 років, також не є законом і не має юридичної сили.

Лорд Бінгем у § 7 рішення суду, виділяючи доводи заявників, зазначив: «Сер Сідні (Сер Сідні Кентрідж – один із барістерів що представляв інтереси позивачів у суді – О. Б.) люб'язно підсумував доводи заявників у ключових положеннях, які він розвинув у письмовій та усній аргументації. Твердження такими:

1) законодавство, видане згідно з Актом про Парламент 1911 року, є не первинним, а делегованим або підлеглим;

2) законодавча влада, надана ст. 2(1) Акта про Парламент 1911 року, не є необмеженою за обсягом і повинна трактуватись відповідно до встановлених принципів тлумачення законів;

3) серед них є принцип, за яким повноваження, надані органу відповідним актом, не можуть бути розширені чи модифіковані цим органом, якщо відсутні ясно виражені слова, що дозволяють таке розширення або модифікацію;

4) стаття 2(1) Акта про Парламент 1911 року не уповноважує Громади видаляти, послаблювати або модифікувати в будь-якому відношенні будь-які умови, на яких їм надано законодавчу владу;

5) навіть якщо Апеляційний суд, усупереч позиції заявників, був правим, трактуючи п. 1 ст. 2 Акта про Парламент 1911 року як досить широкий за обсягом, щоб дозволити «помірні» поправки в зміст законодавчих повноважень Громад, поправки, які вироблені Актом про Парламент 1949 року, були не «помірними», а суттєвими та значними» [17].

Базовим положенням запропонованої апелянтами системи аргументації є твердження про те, що все законодавство, видане на підставі Акта про Парламент 1911 року, має не первинний, а вторинний характер, тобто є делегованим за своєю природою. Отже, подібну ідею представники позивачів запозичили у відомого британського конституціоналіста В. Вейда, який дійшов подібних висновків, надаючи теоретико-правову оцінку Актів про Парламент 1911 та 1949 років. Науковець із цього приводу зазначав: «Жодних ускладнень не виникає щодо Актів про Парламент 1911 та 1949 років, якщо вони класифікуються (як вбачається, вони й повинні класифікуватись) також як акти, що створюють додаткові види делегованого законодавства. Вважається, що суверенний законодавчий орган завжди має три складові частини, тому акт, на який лорди не дають згоди взагалі, не є актом суверенного Парламенту. Він вимагає додаткового авторитету, який, зрозуміло, має передбачатись парламентськими актами, тому Акт про Парламент 1911 року містить багато вказівок на те, що акти, прийняті на його основі без згоди лордів, є делегованими законодавством: потрійний суверен делегував свою владу, піддавши її обмеженням, новою й несудовою органу, що складається лише з двох його

частин. Ускладнення виникає лише в тому разі, якщо вислів «акт Парламенту» нерозбірливо вживається для актів як суверенного, так і несуб'єктного органів» [19, с. 193].

В іншій роботі В. Вейд наголошував на важливості ст. 4(1) Актів про Парламент 1911 та 1949 років, яка передбачає, що всі білли, прийняті відповідно до процедури, передбаченої цим законом, мають починатись із таких слів ухвалення: «Постановлено Його Королівською Величністю за порадою та згодою Громад, які зібралися в нинішньому Парламенті, відповідно до положень Актів про Парламент 1911 та 1949 років, і тією ж владою...» Науковець підкреслює, що зазначені слова ухвалення біллів, які відрізняються від традиційних слів прийняття, є хорошою ознакою (клеймом) актів підзаконного характеру [20, с. 27–28].

Такий підхід до правової оцінки актів Парламенту, які прийняті відповідно до процедури, передбаченої Актом про Парламент 1911 року, був рішуче заперечений лордами-суддями. Зокрема, лорд Бінгем у § 24 зазначив: «Закон 1911 року, звичайно, здійснив важливі конституційні зміни, проте ці зміни полягають не в санкціонуванні нової форми похідного парламентського законодавства, а в створенні нового шляху прийняття первинного законодавства» [17]. Лорд Ніколлс, коментуючи положення системи аргументації апелянтів про делегований характер законодавства, що прийняте на основі Акта про Парламент 1911 року, у § 64 висловив таку позицію: «Стаття 2 Закону 1911 року передбачає, що продуктом реалізації його процедури є акт Парламенту. Якщо акти Парламенту, прийняті відповідно до цієї процедури, кваліфікуються як «делеговане» або «підлегле» законодавство, то така їхня характеристика є абсурдною, заплутаною й неправильною. Також однаковою мірою недоречно уподібнювати Палату громад до «делегата» або «агента» під час застосування процедури Закону 1911 року. Відповідний підхід скоріше має визнати, що під час ухвалення ст. 2 Акта про Парламент 1911 року Парламент мав намір створити другий, паралельний маршрут, слідуючи якому, із зазначеними винятками, будь-який публічний білл, що представлений у Палаті громад, може стати законом як Акт Парламенту» [17].

Також лорди-судді вирішили, що Палата громад не перевищила своїх повноважень, коли прийняла Акт про Парламент 1949 року, тому він та, відповідно, Акт про полювання є чинними. Зокрема, лорд Ніколлс у § 62 зазначив: «Немає явної заборони на прийняття законопроектів, який вносить би поправки в самі формулювання ст. 2 Закону 1911 року, а для існування виключення щодо цього не видно жодних достатніх підстав. Акт 1911 року ознаменував правове визнання примату Палати громад над Палатою лордів. Цей пріоритет повинен бути обмежений лише тією мірою, якою це встановлюється законом, або експліцитно, або як необхідний наслідок» [17].

У такому контексті варто погодитись з М. Елліоттом, який, оцінюючи цю частину рішення Апеляційного комітету в справі Джексона, зазначає, що воно відображає погляд на суверенітет Парламенту, який, заперечуючи підхід В. Вейда, є досить наближеним до конкуруючої позиції, апологетом якої був сер А. Дженінгс. Учений вказує: «Таким чином, критерії, які визначають, що є Актом Парламенту, є не конституційною даністю, що не підлягає змінам правовим шляхом, а правовими принципами, які модифікуються через законодавство» [21, с. 374]. При цьому необхідно відзначити, що рішення Апеляційного комітету Палати лордів у справі Джексона не лише заперечує підхід В. Вейда, а й відкидає деякі важливі положення ортодоксальної концепції парламентського суверенітету А. Дайсі.

Лорди-судді ухвалили, що Парламент може змінювати практику власної процедури. Зокрема, лорд Браун у § 187 зазначив: «Акт 1911 року перевизначив законодавчий процес суверенного Парламенту, передбачивши в особливих обставинах прийняття актів без згоди Палати лордів» [17]. Більшість лордів-суддів погоджуються з тією позицією, що одним із головних намірів Парламенту було надання Палаті громад повноважень для внесення фундаментальних змін конституційного характеру шляхом використання нової процедури прийняття законів. Судді, здійснивши тлумачення Акта про Парламент 1911 року, доходять висновку, що цей закон мав на меті не лише врегулювати відносини між палатами Парламенту, а й передбачити надання широких повноважень Громадам задля реформування Палати лордів. Саме для цієї мети було прийнято Акт про Парламент 1911 року, тобто для надання процедурних можливостей Палаті громад здійснити заміну чинної верхньої палати Парламенту іншою Палатою, яка формуватиметься на представницькій основі, та визначити сферу повноважень останньої. Ці висновки прямо постають із тексту преамбули до Акта про Парламент 1911 року.

Окрім цього, більшість лордів-суддів (наприклад, лорд Бінгем у § 31–32, лорд Ніколлс у § 62, лорд Стейн у § 101, лорд Хоуп у § 127, лорд Роджер у § 131 та баронеса Хейл у § 158 [17]) заперечили різницю, яку було проведено Апеляційним судом Верховного суду (у цивільних справах) між фундаментальними та іншими конституційними змінами. Також зазначені лорди-судді вирішили, що Акти про Парламент 1911 та 1949 років можуть бути використані для внесення будь-яких конституційних змін. Наведемо із цього приводу лише позицію лорда Роджера, який у § 131 зазначив: «Оскільки здійснення важливих конституційних змін було однією з основних цілей Акта 1911 року, немає жодних підстав для позиції Апеляційного суду, згідно з якою межі повноважень, що належать Палаті громад згідно зі ст. 2(1) цього закону, нібито повинні визначатись з урахуванням масштабу внесених нею конституційних змін» [17].

Ця позиція дозволила баронесі Хейл так висловитись у § 160–161: «Якщо ми, як і належить, будемо виходити з припущення, що Парламент може робити все, що завгодно, то із цього постає, що немає причин, чому Парламент не має права прийняти рішення про власну перебудову, як він це зробив у 1911 році. Зробивши це, Парламент може дозволити самому собі, відтепер перевлаштований, міняти порядок свого функціонування й далі. Парламент може перелаштовуватись не лише в бік ослаблення вимог, як це було зроблено в 1911 році, а цілком можливо, що Парламент може перелаштуватись також у бік посилення вимог, наприклад, увівши правило про певну більшість голосів» [17]. Цим самим, згідно з позицією баронеси Хейл, Парламент може зобов'язувати своїх наступників, а це порушує доктрину потенційного скасування закону, що з ортодоксальної точки зору вважалось неможливим. Таку позицію підтримав лорд Стейн у § 81 [17], однак лорд Хоуп у § 113 [17] висловив протилежну думку, зазначивши, що Парламент не має правової можливості обмежувати законодавство. Подібна розбіжність поглядів лордів-суддів свідчить про складність і дискусійність питання щодо зміни положень принципу верховенства Парламенту в законодавчій сфері.

Необхідно підкреслити, що якщо Вестмінстер шляхом практичної законодавчої діяльності продовжить процес перегляду парламентського суверенітету, надавши одному зі своїх статутів вищої сили, то подібне рішення може спричинити

«ефект доміно». Фундаментальна трансформація основоположного конституційного принципу верховенства Парламенту в законодавчій сфері призведе до необхідності перегляду інших конституційних положень, які пов'язані із цим принципом, наприклад правила визнання, встановлення статутної ієрархії, права судової влади на здійснення конституційного контролю, переоцінки конституційного принципу поділу влади, перегляду системи стримувань і противаг тощо. Усе це є елементами конституційної модернізації, яку варто проводити лише в умовах прийняття писаної Конституції Сполученого Королівства. Саме тому в британській конституційно-правовій науці немає єдиної позиції щодо порушених питань, і більшість дослідників у цьому аспекті намагаються дотримуватись ортодоксального погляду на конституційний принцип парламентського суверенітету.

Висновки. На основі проведеного аналізу рішення Апеляційного комітету Палати лордів у справі Джексона від 13 жовтня 2005 року варто зробити висновок, що Актами про Парламент 1911 та 1949 років встановлено нову, альтернативну процедуру прийняття актів первинного законодавства, за якої Палата громад може прийняти закон, навіть якщо Палата лордів його не підтримає. Незважаючи на фундаментальні зміни конституційного характеру, внесені Актами про Парламент 1911 та 1949 років, та запропоноване в справі Джексона ускладнене розуміння структури Парламенту, необхідно відзначити, що конституюючими елементами інституту, якому належить верховенство в законодавчій сфері, залишається Парламент у складі Палати громад, Палати лордів та монарха.

Література:

1. Parliament Act 1911 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/Geo5/1-2/13>.
2. Septennial Act 1715 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.legislation.gov.uk/apgb/Geo1St2/1/38>.
3. Дайси А. Основы государственного права Англии. Введение в изучение английской конституции / А. Дайси ; пер. с англ. О. Полторацкой ; под ред. проф. П. Виноградова. – 2-е изд. – М. : Типография Т-ва И.Д. Сытина, 1907. – 671 с.
4. Dicey A. Introduction to the study of the law of the constitution / A. Dicey. – 8-th ed. – Indianapolis : Liberty Fund, Inc., 1982. – 435 p.
5. Government of Ireland Act 1914 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/Geo5/4-5/90/contents/enacted>.
6. Welsh Church Act 1914 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/Geo5/4-5/91>.
7. Parliament Act 1949 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/Geo6/12-13-14/103>.
8. War Crimes Act 1991 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1991/13>.
9. European Parliamentary Elections Act 1999 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1999/1>.
10. Sexual Offences (Amendment) Act 2000 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2000/44>.
11. Hunting Act 2004 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2004/37>.
12. Britain will be better with new Labour. Labour's manifesto 1997 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.politicsresources.net/area/uk/man/lab97.htm>.
13. Ambitions for Britain. Labour's manifesto 2001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.politicsresources.net/area/uk/e01/man/lab/lab01.htm>.
14. Countryside Alliance. The voice of the countryside [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.countryside-alliance.org/ca>.
15. Jackson & Ors, R (on the application of) v Her Majesty's Attorney General (2005) EWHC 94 (Admin) (28 January 2005) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/Admin/2005/94.html>.
16. Jackson & Ors, R (on the application of) v HM Attorney General (2005) EWCA Civ 126 (16 February 2005) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bailii.org/ew/cases/EWCA/Civ/2005/126.html>.
17. Jackson & Ors v Her Majesty's Attorney General (2005) UKHL 56 (13 October 2005) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bailii.org/uk/cases/UKHL/2005/56.html>.
18. Allen & Overy [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.allenoverly.com>.
19. Wade H. The Basis of Legal Sovereignty / H. Wade // The Cambridge Law Journal. – 1955. – Vol. 13. – № 2 (Nov.). – P. 172–197.
20. Wade H. Constitutional Fundamentals / H. Wade. – London : Stevens & Sons, 1980. – 83 p.
21. Elliott M. United Kingdom: Bicameralism, sovereignty, and the unwritten Constitution / M. Elliott // International Journal of Constitutional Law. Vol. 5. – 2007. – № 2. – P. 370–379.

Бруслик А. Ю. Акты о Парламенте 1911 и 1949 годов: их значение и влияние на конституционно-правовой статус Парламента Великобритании

Аннотация. В статье исследованы положения Актов о Парламенте 1911 и 1949 годов, а также проанализировано их влияние на конституционно-правовой статус Парламента Великобритании. Важное внимание уделено практике применения этих статуттов. Подробно исследовано решение по делу Джексона, в котором Апелляционным комитетом Палаты лордов в рамках рассмотрения вопроса о действии Акта об охоте 2004 года было предоставлено конституционно-правовую оценку Актов о Парламенте 1911 и 1949 годов.

Ключевые слова: Акты о Парламенте 1911 и 1949 годов, Акт об охоте 2004 года, дело Джексона, Апелляционный комитет Палаты лордов, прецедент, альтернативный механизм принятия законов.

Bruslyk O. The Parliament Acts 1911 and 1949: their significance and impact on the constitutional-law status of the UK Parliament

Summary. The article analyzes the provisions of the Parliament Acts of 1911 and 1949 and their impact on the legal and constitutional status of the British Parliament. The author focuses the practical application of these statutes. In addition, emphasis is placed on the detailed analysis of Jackson's case. Appellate Committee of the House of Lords had provided constitutional and legal assessment of the Acts of Parliament in 1911 and 1949 in the Jackson case.

Key words: Parliaments Acts 1911 and 1949, Hunting Act 2004, Jackson case, Appellate Committee of the House of Lords, precedent, alternative mechanism for making laws.